

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õppekava

Veroonika Heinla ja Helen Viitkin
ÕPETAJATE JA SOTSIAALPEDAGOOGIDE HINNANGUD ÕPILASTE
PROBLEEMIDELE
Magistritöö

Juhendaja: kaasprofessor Kristi Kõiv

Tartu 2025

Kokkuvõte

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud õpilaste probleemidele

Magistritöö eesmärk oli võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste probleemidega tegelemisel. Uuringus kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit ning andmete kogumiseks viidi läbi standardiseeritud küsimustik. Kokku osales küsitluses 120 õpetajat ja 61 sotsiaalpedagoogi. Tulemustest selgus, et kõigis üheksas probleemide üldliigis ilmnisid õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes statistiliselt olulised erinevused, kusjuures sotsiaalpedagoogide rolli hinnati suuremaks. Uurimusest ilmnis, et nii sotsiaalpedagoogide kui ka õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel suurem roll õpilaste probleemidega (tervise probleemid, akadeemilised probleemid, kiusamine, probleemid seoses karjääriplaneerimisega, väärkäitumine koolis, kodused probleemid, tõrjutus ühiskonnas, antisotsiaalne käitumine, sotsiaalse kaasatuse probleemid) tegelemisel ja õpetajatel väiksem roll.

Võtmesõnad: õpilaste probleemid, õpetaja roll, sotsiaalpedagoogi roll

Abstract

Teachers' and Social Educators' Assessments of Students' Problems

The aim of the master's thesis was to compare the roles of teachers and social educators in addressing students' problems. A quantitative research method was used for the study, and data were collected through a standardized questionnaire. A total of 120 teachers and 61 social educators participated in the survey. The results revealed statistically significant differences in the assessments of teachers and social educators across all nine general categories of student problems, with the role of social educators being rated as more significant. The study found that, according to both teachers and social educators, the latter had a larger role in dealing with students' issues, including health problems, academic difficulties, bullying, career planning challenges, misbehaviour at school, problems at home, social exclusion, antisocial behaviour, and issues related to social inclusion. Teachers were perceived to have a smaller role in these matters.

Keywords: students' problems, a teacher's role, a social educator's role

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade.....	5
1.1. Õpilaste probleemid koolis.....	5
1.2. Õpetaja roll õpilaste probleemidega tegelemisel koolis.....	7
1.3. Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste probleemidega tegelemisel.....	8
2. Metoodika.....	10
2.1. Valim	10
2.2. Andmekogumine	11
2.3. Andmeanalüüs	12
3. Tulemused	12
3.1. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnang seoses õpetaja rolliga õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel.....	12
3.2. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnang seoses sotsiaalpedagoogi rolliga õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel	17
3.3. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud seoses õpetaja rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel probleemide üldliikide lõikes	22
3.4. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud seoses sotsiaalpedagoogi rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel probleemide üldliikide lõikes	23
Arutelu.....	24
Tänu sõnad	27
Autorsuse kinnitus.....	27
Kasutatud kirjandus.....	28
Lisad	32
Lisa 1. Sotsiaalsete probleemide üldliikidesse jaotumine	
Lisa 2. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel küsimuste kaupa.	
Lisa 3. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel küsimuste kaupa.	

Sissejuhatus

Täna õpib koolides väga erineva sotsiaalse-, keele- ja kultuuritaustaga õpilasi (Kivistik *et al.*, 2019), mis teeb õpetajate ja sotsiaalpedagoogide igapäevatöö mitmekesiseks. Seetõttu on koolikeskkonnas järjest olulisem märgata ja toetada õpilasi, kes puutuvad kokku tundeelu- ja käitumisprobleemidega (Tropp, 2010). Need probleemid mõjutavad õpilase heaolu ja akadeemilist edukust, mistõttu on oluline, et koolis on olemas usaldusväärsed täiskasvanud, kelle poole õpilane saab vajadusel pöörduda.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS, 2010) kohaselt tuleb õpilasele tagada tema vajadustele vastav, võimetekohane õpe ning vajalik tugi, mille nimel teevad koostööd nii õpetajad kui tugispetsialistid. Üheks oluliseks tugispetsialistiks on sotsiaalpedagoog, kes jagab vastutust ja toetab õpilaste probleemidega tegelemist koolis. Õpetaja ja sotsiaalpedagoog tegutsevad ühise eesmärgi – õpilase heaolu nimel ning nende rollid ja ülesanded on sarnased, pädevused ja võimalused kohati aga niivõrd erinevad (Hirsnik, 2019). Kuigi sotsiaalpedagoog toetab inimest kogu elukaare jooksul, on tema roll eriti oluline lapse ja noore arengus, kes seisab silmitsi oluliste arenguliste valikute ees ning võib vajada tekkinud probleemide korral tuge.

Kyriacou (2012) rõhutab sotsiaalpedagoogi rolli olulisust koolis, tuues esile, et eriti tähtis on noorte toetamine vanuses 14–16 aastat, mil kujunevad tulevikusuunad ja sooritatakse esimesed eksamid. Murdeiga on inimese eluea periood, mille jooksul toimub kiire ja ulatuslik areng pea kõikides valdkondades (Mendle, 2014). Sellel eluetapil võib noorel tekkida probleeme käitumise, õppimise ning suhetes eakaaslaste ja vanematega. Need probleemid vajavad varajast märkamist, teadlikku sekkumist ja sihipärast toetust, mil noored vajavad kõige enam tuge, mõistmist ja suunamist. Olulist rolli täidab selles arenguetapis sotsiaalpedagoog, kelle tugi on noore inimese jaoks eriti oluline, kuna antud eas ei ole paljud noored veel oma elus olulisi valikuid teinud (Kraav & Kõiv, 2001). Kuid sotsiaalpedagoogil üksi on keeruline vajalikke muutusi ellu viia, mistõttu on oluline luua enda ümber toimiv koostöövõrgustik.

Õpilaste tõhusaks toetamiseks on vajalik teadlik koostöö õpetajate ja sotsiaalpedagoogide vahel ning selgelt määratletud rollijaotus, kus mõlema osapoole tegevus on vastastikku täiendav. Sellest tulenevalt on üha olulisem rakendada pedagoogilisi lähenemisviise probleemide ennetamiseks ja tegelemiseks. Õpetajatel tuleb järjest enam teadvustada oma rolli lapse kasvatamisel, et toetada noorte kujunemist täisväärtuslikeks ühiskonnaliikmeteks (Kyriacou *et al.*, 2013).

Autorid on täheldanud, et kuigi õpetajate ja sotsiaalpedagoogide ühine eesmärk on toetada õpilast, esineb koolikeskkonnas sageli ebamäärasust vastutusvaldkondade ja rolliootuste määratlemisel, mis võib takistada õpilaste probleemide märkamist ja nendega tegelemist. Traditsiooniliselt on koolides eeldatud, et õpilaste probleemidega tegelevad klassijuhatajad (Kraav & Kõiv, 2001), mistõttu ei pruugi õpetajad tajudagi enda rolli suurust õpilaste probleemidega tegelemisel.

Käesoleva uurimistöo eesmärk on võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste probleemidega tegelemisel. Uurimisprobleem tuleneb asjaolust, et koolikeskkonnas esineb sageli ebamäärasusi õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollide ja vastutusvaldkondade määratlemisel, mistõttu võib juhtuda, et õpilaste probleemidele ei pöörata piisavalt tähelepanu. Varasemates uurimustes on leitud, et õpetajate ja tugispetsialistide arusaamad rollidest võivad olla erinevad. Kyriacou jt (2013) uuringu tulemused näitasid, et õpetajakoolituse tudengid Inglismaal ja Norras pidasid õpetajate rolli suuremaks akadeemiliste probleemide, koolikiusamise ja väärkäitumisega tegelemisel, kuid väiksemaks probleemide puhul, mis puudutasid õpilaste vaimset tervist, antisotsiaalset käitumist või koduseid probleeme – neid peeti pigem sotsiaalpedagoogide tegevusvaldkonnaks. Kaseorg (2016) leidis, et õpetajad hindasid oma rolli suuremaks akadeemiliste probleemide ja väärkäitumise tegelemisel, samas kui sotsiaalpedagoogide rolli nähti suuremana kiusamise, ühiskondliku tõrjutuse ning antisotsiaalse või ebamoraalse käitumisega seotud probleemide korral. Eesti kontekstis on antud teematikat senini siiski vähe uuritud. Erinevalt varasematest uuringutest on käesolev töö uudne, kuna antud uurimistöös on laiendatud uuritavate valimit, kaasates nii õpetajaid kui sotsiaalpedagooge, et saada teada, kuivõrd sarnanevad või erinevad õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud enda ja teineteise rollile õpilaste probleemidega tegelemisel.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Õpilaste probleemid koolis

Ühiskonna arengutase ja üks selle iseloomustav näitaja on kvaliteetne haridus. Hea kool loob keskkonna, kus õpilased kogevad õpirõõmu ning õpetajad ja sotsiaalpedagoogid saavad töötada motiveeritult ja tulemuslikult. President Toomas Hendrik Ilves on öelnud, et “pole olemas keskmist inimest, keskmist õpetajat, keskmist õpilast, tüüpilist last, vaid igauks meist on erinev ja eriline” (ERR, 2013). Lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (PGS,

2010), omab kool lisaks teadmiste edasiandmisele ka kasvatust toetavat funktsiooni, mistõttu on oluline, et õpilaste arengu toetamisel pööratakse tähelepanu mitte üksnes akadeemilisele edule, vaid ka nende sotsiaalsele toimetulekule. Varasemad uuringud on näidanud, et mitmed sotsiaalsed, psühholoogilised ja hariduslikud riskitegurid on omavahel tihedalt seotud ning tulemuslik tegevus aitab ennetada mitmesuguseid probleeme, sealhulgas vaimse tervise probleeme, õigusrikkumised ja koolikohustuse täitmata jätmise (Hawkins *et al.*, 2015), mistõttu on õpetajate ja tugispetsialistide selgelt määratletud rollid õpilaste toetamisel eriti tähtis.

Õpilaste probleemidega tegelemisel on keskne roll nii õpetajatel kui sotsiaalpedagoogidel, kus on oluline arvestada erinevaid praktikaid ja põhimõtteid. Stephens jt (2004) toovad välja, et Norra koolides nähakse õpilaste eest vastutust rohkem moraalses kui juriidilises mõttes. Õpetaja tunnetab oma rolli professionaalse kutsumuse ja isikliku eetilise kohustuse kaudu, mitte ainult ametijuhendi või seadusandlike normide täitmisena. Artikli autorid tõstavad esile õpetaja professionaalse rolli koolikeskkonnas, rõhutades, et see aitab vähendada rollipiire õpetajate ja sotsiaalpedagoogide vahel.

Õpetajad ja sotsiaalpedagoogid töötavad koos kooli toetava keskkonna kujundamisel – õpetajad keskenduvad eelkõige õpilaste akadeemilisele arengule, samas kui sotsiaalpedagoogid toetavad põhiliselt õpilaste emotsionaalset ja sotsiaalset heaolu (Stephens *et al.*, 2004). See lähenemine toetab arusaama, et õpetaja ja sotsiaalpedagoogi koostöö ja rollide põimumine on vältimatu, kui eesmärgiks on luua koolis ühtne keskkond. Põhimõtteid rõhutatakse ka Eesti haridusstrateegias, kus õpetajaid nähakse õppeprotsessi juhendaja ja toetajatena (Lauristin *et al.*, 2019).

Uurimuses kasutatud levinumad probleemid on välja toodud, toetudes varasemale teaduskirjanduse allikatele, mis käsitlevad õpilaste probleemset käitumist koolikeskkonnas (Kyriacou *et al.*, 2011). Need probleemid kuuluvad valdkonda, millega sotsiaalpedagoog igapäevaselt oma töös riskirühmas olevate õpilastega tegeleb. Oluline on rõhutada, et õpilaste probleemidega tegelemisel ei ole eesmärgiks süü asetamine õpilasele, vaid nende probleemide mõistmine laiemas kontekstis. Väljakutsed, millega õpilased kokku puutuvad, tulenevad kooli ja ühiskonna toimimise eripäradest, mistõttu võib õpilane olla pigem sotsiaalsest süsteemist tulenevate riskitegurite koosmõju ohver (Kyriacou *et al.*, 2011). Sageli tõukavad noori probleemide poole tihti ühed ja samad tegurid, mistõttu on märkimisväärne osa probleemide algpõhjustest omavahel seotud ja ennetavad (Siseministeerium, 2021).

Koolis võivad esile kerkida mitmesuguseid probleeme, mis mõjutavad õpilase heaolu, seetõttu on oluline, et probleemidega tegelevad nii õpetajad kui sotsiaalpedagoogid koostöös.

Õpetaja vastutab ennekõike õppeprotsessi ja klassi juhtimise eest ning on esmaseks kontaktisikuks nii õpilase õppeedukuse kui ka koolipäeva jooksul ilmnevate probleemide korral. Sotsiaalpedagoog kavandab turvalisust toetavat ja probleeme ennetavat tegevust, mis toetab õpilase arengut ja toimetulekut haridusasutuses (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog ..., 2024).

1.2. Õpetaja roll õpilaste probleemidega tegelemisel koolis

Õpetaja peamine ülesanne on võimestada õppijat ja olla tema arengupartner, nii et saaks toimuda tähenduslik õppimine ja kujuneda selle õppija potentsiaali avav õpitee (Kutsestandard. Õpetaja ..., 2024). Õpetaja töö keskmes on õpilaste õppeprotsessi toetamine, akadeemiliste teadmiste ja oskuste arendamine ning klassiruumi tasandi juhtimine.

Õpetaja ülesanne on luua lugupidav, kaasav, toetav keskkond, mis näitab õpilasele, et temast hoolitakse ning teda aktsepteeritakse ja mõistetakse (Taylor & Sobel, 2011). Kuigi õpetaja peamine ülesanne on õppetöö läbiviimine, peavad nad igapäevaselt tegelema õpilaste distsipliini, motivatsiooni ja õpioskustega, seega on neil võimalus probleeme varakult märgata. OECD (2019) TALIS uuringu andmetel tõi vähem kui pooltest õpetajatest välja, et pühenduvad tunnis tegevustele, mille eesmärk on klassi juhtimine ja distsipliini tagamine. See viitab asjaolule, et distsipliini hoidmist ei peeta alati õpetamise lahutamatuks osaks või ei olda selleks piisavalt ettevalmistatud. Õpetaja peaks märkama õpilase probleemi, sellega tegelema, isegi siis kui õpilane ise põhjustab õpetajale probleemi (Gordon, 2006).

Kyriacou jt (2013) uurisid Inglismaa ja Norra näitel õpetajakoolituse tudengite hinnanguid kooli rollile õpilaste sotsiaalsete probleemidega tegelemisel. Uuringu tulemused näitasid, et õpetajakoolituse tudengite arvates on koolil suur roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel. Nende hulka kuulusid õpilaste vajakajäämised matemaatilistes ja keelelistes oskustes, madalad õpitulemused ning õpiraskused. Lisaks leiti uurimuses, et õpetajatel on väiksem roll õpilaste ebatervisliku eluviisi ja sotsiaalse käitumise probleemidega tegelemisel, kus õpetajad pidasid oma töö esmaseks eesmärgiks ainealaste teadmiste edasiandmist. Ka Taylor ja Sobel (2011) oma uuringus on välja toonud, et õpetaja töö keskmes on õpilaste õppeprotsessi toetamine, akadeemiliste teadmiste ja oskuste arendamine ning klassiruumi tasandi juhtimine.

Lisaks on õpetaja ülesandeks tegeleda klassis õpilastega, kelle käitumine vajab suunamist või täiendavat tähelepanu – näiteks olukordades, kus õpilane ei tööta tunnis kaasa, häirib õppetööd või puudub põhjuseta koolist. Õpilaste käitumisprobleemid segavad kogu klassi õpikeskkonda ning õpetaja vastutus on tagada klassis turvaline ja õppimist toetav

õhkkond. Toetav koolikeskkond on oluline positiivseks ja tulemuslikuks õppimiseks.

Koolides, kus õpetajatel puuduvad eelnimetatud oskused, võivad õpilased saada nõrgemaid õpitulemusi, kui nende võimed võimaldaksid, mida kinnitavad ka PISA 2012 uuringu tulemused (OECD, 2013). Kas õpetaja käitumine on õpilast toetav või mitte, mõjutab õpilase akadeemilist tulemuslikkust otseselt ja kaude, kujundades õpilase suhtumist ja avaldades mõju õppimist takistavatele tegevustele (Kitsing *et al.*, 2015). Õpetajal on eriline vastutus, et tema mõju oleks õpilasele selline, mis soodustab tema arengut olevikus ja tulevikus (Lister, 2012). Õpiraskused võivad kaasa tuua õppetööst eemalejäämist ning koolikohustuse eiramist lapse poolt. Seetõttu on õpetajate toetus koolikeskkonnas olulise tähtsusega, eriti kui see aitab kujundada positiivset ja turvalist õpikeskkonda, kus õpilane tunneb end toetatuna.

1.3. Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste probleemidega tegelemisel

Sotsiaalpedagoog on tippspetsialist tugispetsialistina, kelle tegevuse eesmärk on korraldada ja arendada sotsialiseerumistuge ning toetada isiku arengut võrgustikutöö kaudu sotsiaalpedagoogiliste meetoditega (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog ..., 2024).

Sotsiaalpedagoogi roll üldhariduskoolis on mitmetahuline, keskendudes nii õpilaste toetamisele kui probleemidega tegelemisele. Sotsiaalpedagoogi töö eesmärk on aidata inimesel märgata probleemide põhjuseid ning mõista võimalusi, kuidas oma elukäiku muuta. Seega aitab sotsiaalpedagoog indiviidil adekvaatselt hinnata iseennast, oma tugevaid ja nõrku külgi, väärtustades end seejuures siiski unikaalse isiksusena (Kraav & Kõiv, 2001).

Sotsiaalpedagoogi ülesandeks on õpilaste sotsiaalsete probleemide pedagoogiline lahendamine, leevendamine ja õpilaste ühiskonda intregeerumise toetamine (Hämäläinen, 2001) ning õpetada lapsi toime tulema oma probleemidega (Kraav & Kõiv, 2001).

Sotsiaalpedagoogilise töö tulemusena peab kasvama inimese võime ise oma eluga toime tulla, ise otsuseid langetada ja otsustatud ka ellu viia (Kraav & Kõiv, 2001). Sotsiaalpedagoog märkab ja hindab sotsiaalpedagoog isiku sotsialiseerumisvajadusi ning toetab tema arengut ja toimetulekut, korraldades sotsiaalpedagoogilist tegevust ja kaasates selleks ka võrgustikku (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog ..., 2024). Sotsiaalpedagoog kuulub kooli tugispetsialistide hulka, kelle teenus tuleb õpilasele vajadusel tasuta tagada. Tugispetsialistide teenuste rakendamise eest vastutab kooli direktor, teenuste osutamise võimaluste loomine on aga kooli pidaja ülesanne, nagu sätestab põhikooli- ja gümnaasiumiseadus § 37.

Sotsiaalpedagoogi koolipäeva peab mahtuma ka haige lapse pea silitamine, koju jäänud pastaka asemele uue otsimine ja rõõmsate ning kurbade lugude kuulamine. Nende väikeste asjade kaudu luuakse lapsega kontakt ja usalduslik suhe, mis aitab edaspidi

lahendada keerulisemaid olukordi. Kui kodus on tõsised probleemid, siis selliste lugude lahendamiseks peab olema lapsega usalduslik suhe, ja kui seda pole loodud, tuleb seda hakata nullist üles ehitama, mis võtab aega. Seepärast on tähtis, et igas koolis oleks sotsiaalpedagoog olemas. Sotsiaalpedagoog peab olema see jõud koolis, kes aitab õpetajatel uskuda, et iga laps on väärtuslik ja igas lapses on midagi head. Sotsiaalpedagoog on nagu liim, mis ühendab eri osapooled ja hoiab võrgustikku koos (Tooming, 2017).

Sotsiaalpedagoogi töö eesmärk koolis on sotsiaalsete probleemide ennetamine ja lahendamine ning käitumis- ja õpiraskustega lastega tegelemine sh koolikohustuse mittetäitmisega, kohanemiskohustustega, sotsiaalse tõrjutuse, võrgustikutööga, koolivägivallaga tegelemine (PGS, 2010). Toimetulekuraskustega laste perede abistamisega peaks tegelema koolis sotsiaalpedagoog (Kivirand, 2011). Kooli kontekstis on Kraav ja Kõiv (2001) õpetajate-uurijate peal läbiviidud uurimusele toetudes abivajajatena välja toonud järgmised sihtgrupid: õpiraskustega lapsed, koolikohustust mittetäitvad lapsed, probleemsed lapsed ja nende vanemad, riskigruppidesse kuuluvad lapsed ja noorukid, tõrjutud, koolivägivalla all kannatajad. Sotsiaalpedagoogide roll on nende sihtgruppide toetamisel keskne, aidates lahendada probleeme nii õpilaste akadeemilise, sotsiaalse kui ka emotsionaalse toimetuleku tasandil ning luues võimalusi riskirühma kuuluvate laste paremaks integreerumiseks koolikeskkonda. Üheks suureks riskiteguriks koolisüsteemis on jätkuvalt koolikius ning tõrjutus (Raniti *et al.*, 2022). Tõrjutus jätab lapsed ilma positiivsetest sotsialiseerumiskogemustest, mis on vajalikud sobivate sotsiaalsete oskuste kujunemiseks, suurendades seeläbi riski sattuda kiusamise ohvriks või liituda antisotsiaalsete gruppidega (Hymel *et al.*, 2005).

Varasemates uuringutes on samuti käsitletud hinnanguid õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste probleemidega tegelemisel. Kyriacou jt (2013) leidsid rahvusvahelise uuringu raames, et õpetajakoolituse tudengid Inglismaal ja Norras pidasid õpetaja rolli oluliseks eelkõige akadeemiliste probleemide, väärkäitumise ja kiusamisprobleemidega tegelemisel, kuid hindasid õpetajate rolli väiksemaks tervise, vaimse heaolu, antisotsiaalse käitumise ja koduste probleemidega tegelemisel. Tudengite hinnangul peaks nende probleemidega tegelema pigem teised spetsialistid, näiteks sotsiaalpedagoogid. Eesti kontekstis uuris Kaseorg (2016) õpetajate hinnanguid õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile ühe kooli näitel. Uurimuse tulemustest ilmnas, et õpetajate hinnangul oli õpetajatel suurem roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel võrreldes sotsiaalpedagoogidega. Samas peeti sotsiaalpedagoogide rolli suuremaks õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel. Õpilaste väärkäitumisega koolis tegelemisel ei ilmnunud

õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes olulist erinevust. Sotsiaalpedagoogide rolli hinnati suuremaks ka ühiskondliku tõrjutuse ning antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel.

Käesoleva magistritöö eesmärk on võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste probleemidega tegelemisel. Uurimistöös püstitatakse järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes seoses õpetaja rolliga õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel?
2. Millised on erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes seoses sotsiaalpedagoogi rolliga õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel?
3. Millised on erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes seoses õpetaja rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel probleemide üldliikide (terviseprobleemid, akadeemilised probleemid, kiusamine, karjääriprobleemide, sotsiaalse kaasatuse probleemid, väärkäitumine koolis, kodused probleemid, antisotsiaalne käitumine ja tõrjutus ühiskonnas) lõikes?
4. Millised on erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes seoses sotsiaalpedagoogi rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel probleemide üldliikide (terviseprobleemid, akadeemilised probleemid, kiusamine, karjääriprobleemide, sotsiaalse kaasatuse probleemid, väärkäitumine koolis, kodused probleemid, antisotsiaalne käitumine ja tõrjutus ühiskonnas) lõikes?

2. Metoodika

Käesoleva magistritöö koostamisel kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit, kuna eesmärgiks oli koguda struktureeritud andmeid suuremalt vastajate hulgalt ning võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnanguid nii enda kui teineteise rollile õpilaste probleemidega tegelemisel koolikeskkonnas.

2.1. Valim

Õpetajate valim moodustati kahe piirkonna piirkonna – kolme Jõgevamaa ja kolme Järvamaa põhikoolide õpetajate seas. Sotsiaalpedagoogide valim moodustati Jõgevamaa, Tartumaa, Järvamaa, Võrumaa üldhariduskoolides töötavad sotsiaalpedagoogidest. Kasutati mugavusvalimit, mis kujunes uurijatele hõlpsasti ligipääsetavatest isikutest, tuginedes nende lihtsale kättesaadavusele, leiduvusele või koostöövalmidusele (Õunapuu, 2014).

Uuringus osales kokku 181 vastajat: 120 õpetajat ja 61 sotsiaalpedagoogi. Vastajatest olid naised selges enamuses: 169 naist, mis moodustab 93,37% kogu valimist; 9 meest, mis moodustab 4,97% kogu valimist. Kolm õpetajat (1,66%) jätsid küsimustikus oma soo märkimata. Sotsiaalpedagoogid olid kõik naised.

Uuringus osalevate õpetajate vanus jäi vahemikku 22–67 eluaastat. Oma vanust ei soovinud avaldada 10 õpetajat, mis moodustab 8,33% kogu õpetajate valimist. Sotsiaalpedagoogide vanus jäi vahemikku 24–68 eluaastat, vanuse jätsid märkimata 3 vastanut, moodustades 4,92% kogu sotsiaalpedagoogide valimist.

Uurimuses osales kokku 120 õpetajat, kellest 117 esitasid andmed oma pedagoogilise staaži kohta. Neist 57 vastajat (48,7%) omas üle 20-aastast pedagoogilist staaži. Väiksema staažiga õpetajate jaotus oli: 1–4 aastat 19 vastajat (16,2%), 5–9 aastat 19 vastajat (16,2%), 10–14 aastat 11 vastajat (9,4%) ning 15–19 aastat 11 vastajat (9,4%).

Uuringus osales kokku 61 sotsiaalpedagoogi, kellest kõik esitasid andmed oma pedagoogilise staaži kohta. Vastajatest 18 (29,5%) oli töötanud 1–4 aastat, 26 (42,6%) 5–9 aastat, 11 (18%) 10–14 aastat, 4 (6,5%) 15–19 aastat ning 2 vastajat (3,3%) olid töötanud üle 20 aasta.

2.2. Andmekogumine

Käesolevas uurimuses kasutati uurimisinstrumentina Kyriacou jt (2013) väljatöötatud küsimustikku. Küsimustik oli modifitseeritud ning võimaldas hinnata nii õpetajate kui ka sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste probleemidega tegelemisel üheksa sotsiaalpedagoogilise probleemvaldkonna lõikes. Küsimustikus kirjeldatakse 30 küsimust, mis liigitai üheksaks üldliigiks. Küsimustiku eestindamine viidi esmakordselt läbi Kaseorg (2016) bakalaureusetöö raames, kasutades tõlge-tagasitõlge meetodit ja ekspertide hinnanguid. Käesolevas uurimuses kasutati sama eestindatud küsimustikku, mille abil koguti andmeid vastajate hinnangute kohta õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste probleemidega tegelemisel.

Küsimustikus kirjeldatakse kolmkümmet õpilaste probleemi koolis, mis on jagatud üheksa üldliigi alla ning moodustavad käesolevas uuringus andmete kogumise ja analüüsi aluse (Lisa 1). Küsimustik koosnes kahest osast. Esimeses osas sooviti vastajatelt hinnangut õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile iga nimetatud õpilase probleemiga tegelemisel. Instruksioonis paluti vastajatel hinnata, kui suur on õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll õpilase konkreetse probleemiga tegelemisel. Instruksioonis paluti vastajatel hinnata, kui suur on õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll õpilase konkreetse probleemiga tegelemisel. Vajalik oli märgistada sobiv vastusevariant iga loetletud probleemi korral hinnanguskaalal *väga suur*

roll kuni rolli ei ole. Hinnangu andmiseks kasutati 5-palli Likert skaalat, mille valikud olid: 1 – ei ole rolli, 2 – väike roll, 3 – keskmine roll, 4 – suur roll, 5 – väga suur roll. Küsimustikule vastamisel paluti mõelda, kui suur on nii õpetajate kui ka sotsiaalpedagoogide roll õpilase probleemiga tegelemisel.

Andmekogumine viidi läbi ajavahemikus 2024. detsember – 2025. veebruar. Õpetajate valimisse kuuluvate koolide kontaktide kogumine toimus 2025. aasta jaanuaris kolmes Jõgevamaa ja kolmes Järvamaa põhikoolis. Kontaktandmed leiti koolide ametlike kodulehtede kaudu. Koolide direktoritele saadeti e-kirjad, milles paluti edastada uuringukutse õpetajatele. Küsimustikku oli võimalik täita paber kandjal. Anonüümsuse tagamiseks edastati küsimustikud ümbrikutes koos täpsete juhistega. Vastatud küsimustikud tagastati suletud ümbrikutes, isikut tuvastavate andmeteta, mis tagas osalejate täieliku anonüümsuse.

Valimisse kuuluvate sotsiaalpedagoogidega võeti ühendust koolide kodulehekülgedelt saadud e-mailide teel 2024. aasta detsembris ning neile selgitati uuringu eesmärke. Küsimustikku oli võimalik täita *Google Forms* keskkonnas, kus vastamine oli vabatahtlik ning vastajatelt ei kogutud isikut tuvastavat teavet, seega vastuseid ei olnud võimalik seostada konkreetse isikuga.

2.3. Andmeanalüüs

Kogutud andmed sisestati *Microsoft Exceli* tabelitöötlusprogrammi. Pärast andmete sisestamist ja kodeerimist viidi läbi andmeanalüüs. Ankeedi hinnanguskaaladel aritmeetiliste keskmiste võrdlemiseks ja statistiliselt oluliste erinevuste leidmiseks kasutati võrdlustestina paarisviisilist *t*-testi.

3. Tulemused

3.1. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnang seoses õpetaja rolliga õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel

Õpetaja roll õpilaste tervise probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul oli õpetajatel suurem roll selliste õpilaste tervise probleemidega tegelemisel nagu vaimse tervise probleemid, ebatervislik eluviis, vajakajäämised seksuaalkasvatuse vallas ning väiksem roll meditsiiniliste ja söömisega seotud probleemide

puhul. Sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajatel suurem roll vaimse tervise probleemide, seksuaalkasvatuse puudujääkide, alkoholi ja uimastite tarvitamisega seotud probleemide ning ebatervisliku eluviisiga tegelemisel. Väiksem roll omistati õpetajatele meditsiiniliste probleemide ja füüsilise puude korral. Statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangute vahel ilmnemise enamikus (v a üks üheksast) käsitletud probleemidega seoses, kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli õpilaste erinevate terviseprobleemide tegelemisel suuremaks kui õpetajad ise. Kahe uuritavate grupi hinnangutes ei ilmnunud olulisi erinevusi füüsilise puude kui õpilaste tervise probleemile hinnangut andes (Tabel 1).

Tabel 1. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste tervise probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste tervise probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Alkoholi tarvitamine	2,31	2,98	4,01	0,00
Ebatervislik eluviis	2,44	2,89	2,96	0,00
Füüsiline puue	2,36	2,59	1,36	0,09
Meditsiinilised probleemid	2,13	2,51	2,67	0,00
Söömisega seotud probleemid	2,23	2,84	4,19	0,00
Uimastitarvitamisega seotud probleemid	2,35	2,90	3,32	0,00
Vaimse tervise probleemid	2,75	3,25	2,97	0,00
Vajakajäämised seksuaalkasvatuse vallas	2,38	3,08	4,27	0,00

Õpetaja roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Nii õpetajate kui ka sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajatel suurem roll selliste õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel nagu vajakajäämised matemaatilistes oskustes ja õpiraskustes ning suhteliselt väiksem roll keeleliste oskuste puudujääkide ning madala õppe edukusega tegelemisel. Statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel ilmnemise kõigi probleemide lõikes – sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 2).

Tabel 2. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste akadeemilised probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Madal õppe edukus	3,37	4,07	5,27	0,00

Vajakajäämised keelelistes oskustes	3,37	4,02	4,03	0,00
Vajakajäämised matemaatilistes oskustes	3,72	4,39	4,92	0,00
Õpiraskused	3,63	4,28	4,72	0,00

Õpetaja roll õpilastevahelise kiusamisega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul on neil suurem roll kiusamise ohvriks langenud õpilaste toetamisel, samas kui sotsiaalpedagoogide hinnangul õpetajatel suhteliselt suurem roll kiusajatega tegelemisel. Statistiliselt olulised erinevused ilmnesisid mõlema kiusamisega seotud probleemi lõikes – nii kiusatavate kui ka kiusajate tegelemisel. Kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 3).

Tabel 3. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilastevahelise kiusamisega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilastevaheline kiusamine	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Teiste õpilastepoolse kiusamise ohver	3,92	4,21	2,26	0,01
Õpilane kiusab teisi õpilasi	3,61	4,28	5,01	0,00

Õpetaja roll õpilaste karjääriprobleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Nii õpetajate kui sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajatel suurim roll õpilaste karjääriplaneerimisoskustega tegelemisel ning väikseim roll seoses tööellu astumisega. Statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes ilmnesisid nii vajakajäämistes karjääriplaneerimisoskustes, eneseteostusel kui ka astumisel tööellu, kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 4).

Tabel 4. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste karjääriplaneerimise probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste karjääriplaneerimise probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Vajakajäämisi eneseteostusel	2,59	3,25	4,34	0,00
Vajakajäämisi karjääriplaneerimisoskustes	2,90	3,34	2,98	0,00
Vajakajäämisi seoses astumisega tööellu	2,23	2,87	4,19	0,00

Õpetaja roll õpilaste väärkäitumisega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajatel suurim roll tunnis mitte kaasa töötamisega ning suhteliselt väiksem roll põhjusega puudumistega tegelemisel. Statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes ilmsesid kõigis väärkäitumise probleemide lõikes – kui õpilane ei tööta tunnis kaasa, tunnis ilmneb väärkäitumine või kui õpilane puudub põhjusega koolist. Kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 5).

Tabel 5. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste väärkäitumisega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste väärkäitumine koolis	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Ei tööta tunnis kaasa	3,88	4,44	5,01	0,00
Ilmneb väärkäitumine tunnis	3,53	4,18	5,16	0,00
Puudub põhjusega koolist	2,65	3,72	6,86	0,00

Õpetaja roll õpilaste koduste probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Nii õpetajate kui ka sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajatel suurim roll lapse väärkohtlemise juhtumitega tegelemisel, suhteliselt väiksem roll aga vanemliku järelevalve puudumise korral. Statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes ilmsesid mõlema koduse probleemi lõikes – õpilasel puudub kodus järelevalve või õpilane on vanematepoolse väärkohtlemise ohver. Sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 6).

Tabel 6. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste koduste probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste kodused probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Puudub järelevalve kodus	1,97	2,49	3,18	0,00
Vanematepoolse lapse väärkohtlemise ohver	2,68	3,46	4,38	0,00

Õpetaja roll õpilaste ühiskondliku tõrjutusega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes õpetaja rollile ilmnes statistiliselt oluline erinevus õpilaste ühiskondliku tõrjutusega tegelemisel. Sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 7).

Tabel 7. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste ühiskondliku tõrjutusega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilase tõrjutus ühiskonnas	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena	2,87	3,33	3,01	0,00

Õpetaja roll õpilaste antisotsiaalse käitumisega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate kui sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajatel suurem roll õpilaste ebamoraalse käitumise juhtumitega tegelemisel ning suhteliselt väiksem roll seaduste rikkumisega seotud juhtumite korral. Statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes ilmnisid kõigis antisotsiaalse käitumise probleemide lõikes. Kõikides küsimustes hindasid sotsiaalpedagoogid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 8).

Tabel 8. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Ebamoraalne käitumine	3,08	3,77	5,50	0,00
Ilmneb antisotsiaalne käitumine	2,83	3,54	4,77	0,00
Puudulikud sotsiaalsed oskused	2,81	3,52	5,32	0,00
Seotud seadusesätete rikkumisega	2,19	2,69	3,44	0,00

Õpetaja roll õpilaste sotsiaalse kaasatuse probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul oli neil suurem roll selliste probleemidega tegelemisel, kus õpilane tunneb end kurva ja õnnetuna ning väiksem roll, kui õpilane ei osale eakaaslaste sotsiaalses tegevuses. Statistiliselt oluline erinevus ilmnis kahe uuritavate grupi vahel kolmele probleemile hinnangut andes – kui õpilane ei oska teistega muresid jagada, ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest ja tunneb end kurva ja õnnetuna. Kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise (Tabel 9).

Tabel 9. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste sotsiaalse kaasatuse probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste (mure, kurbus) sotsiaalse kaasatuse probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Ei oska muresid teistega jagada	2,83	3,23	2,85	0,00
Ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest	2,69	3,34	4,38	0,00
On kurb ja õnnetu	2,91	3,59	4,99	0,00

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile erinevate õpilaste probleemidega tegelemisel küsimuste lõikes

Õpetajate endi hinnangul oli nende roll suurim seoses probleemidega, kus õpilane on teiste õpilastepoolse kiusamise ohver, õpilane ei tööta tunnis kaasa ning õpilasel esinevad vajakajäämised matemaatilistes oskustes. Sotsiaalpedagoogide hinnangul oli õpetajate roll suurim tunnis mitte kaasa töötamise ning matemaatikaoskuste vajakajäämisel ja õpiraskuste puhul. Õpetajate hinnangul oli nende roll väiksem probleemides, mis puudutavad koduse järelevalve puudumist ja meditsiini probleemidega. Ka sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli neis probleemides väiksemaks võrreldes teiste probleemidega, kuid nende hinnangud olid keskmiselt suuremad kui õpetajatel endil (Lisa 2).

3.2. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnang seoses sotsiaalpedagoogi rolliga õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste tervise probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Tulemused näitavad, et nii õpetajad kui ka sotsiaalpedagoogidel hindasid sotsiaalpedagoogi rolli suuremaks õpilaste vaimse tervise-, uimasti- ja alkoholi tarvitamisega seotud probleemidega tegelemisel. Mõlema grupi hinnangud sotsiaalpedagoogi rollile olid väikesed seoses õpilaste meditsiiniliste probleemide ja füüsilise probleemidega tegelemisel. Sotsiaalpedagoogid hindasid endi rolli suuremaks vaimse tervise, uimasti- ja alkoholi tarvitamisega seotud probleemidega tegelemisel. Väiksemaks hindasid sotsiaalpedagoogid oma rolli füüsilise puude ja meditsiiniliste probleemidega tegelemisel. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutest ilmnisid kõigis õpilaste tervise probleemide lõikes statistiliselt olulised erinevused, kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli kõigis käsitletud probleemides suuremaks kui õpetajad (Tabel 10).

Tabel 10. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste tervise probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste tervise probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Alkoholi tervitamine	3,18	3,59	2,51	0,01
Ebatervislik eluviis	3,04	3,56	3,80	0,00
Füüsiline puue	2,48	2,89	2,75	0,00
Meditiinilised probleemid	2,58	2,89	2,14	0,02
Söömisega seotud probleemid	2,78	3,48	4,71	0,00
Uimastitarvitamisega seotud probleemid	3,37	3,97	3,50	0,00
Vaimse tervise probleemid	3,68	4,16	3,28	0,00
Vajakajäämised seksuaalkasvatuse vallas	2,75	3,49	5,23	0,00

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel suurem roll õpiraskuste, madala õppeedukuse ning väiksem roll matemaatiliste ja keeleliste oskuste vajakajäämistega seotud probleemidega tegelemisel. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli samuti suuremaks madala õppeedukuse ja õpiraskustega tegelemisel, kuid väiksemaks matemaatiliste- ja keeleliste oskuste vajakajäämistega seotud probleemidega tegelemisel. Statistiliselt olulised erinevused ilmses kolmes probleemi lõikes – madal õppeedukus, vajakajäämised keelelistes- ja matemaatilistes oskustes. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suuremaks, kui õpetajad. Õpiraskustega tegelemisel ei ilmnunud õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes olulist erinevust (Tabel 11).

Tabel 11. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste akadeemilised probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Madal õppeedukus	3,28	3,75	3,34	0,00
Vajakajäämised keelelistes oskustes	2,13	2,57	3,30	0,00
Vajakajäämised matemaatilistes oskustes	2,07	2,59	3,69	0,00
Õpiraskused	3,43	3,56	0,78	0,22

Sotsiaalpedagoogi roll õpilastevahelise kiusamisega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajad ja sotsiaalpedagoogid hindasid sotsiaalpedagoogide rolli õpilastevahelise kiusamisega tegelemisel suureks. Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogi roll suurem olukordades, kus õpilane oli kiusaja, samas kui sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli võrdselt kõrge hinnanguga nii kiusajate kui ka ohvritega tegelemisel. Kahe rühma hinnangutes ilmnasid statistiliselt olulised erinevused mõlema probleemi lõikes – õpilane kiusab teisi õpilasi ja õpilane on teiste õpilastepoolse kiusamise ohver, kusjuures sotsiaalpedagoogide hinnang oma rollile oli suurem kui õpetajate hinnang samale rollile (Tabel 12).

Tabel 12. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilastevahelise kiusamisega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilastevaheline kiusamine	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Teiste õpilastepoolse kiusamise ohver	4,47	4,80	3,85	0,00
Õpilane kiusab teisi õpilasi	4,54	4,80	3,23	0,00

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste karjääriplaneerimise probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel suurem roll eneseteostuse vajakajäämistele probleemidega tegelemisel ning väiksem roll tööellu astumisega seotud probleemide korral. Võrdlus näitas, et sotsiaalpedagoogide hinnang oma rollile oli suurem kui õpetajate hinnang (Tabel 13).

Tabel 13. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste karjääriplaneerimise probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste karjääriplaneerimise probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Vajakajäämisi eneseteostusel	3,04	3,52	3,44	0,00
Vajakajäämisi karjääriplaneerimiskustes	2,61	3,28	4,08	0,00
Vajakajäämisi seoses astumisega tööellu	2,42	3,03	3,63	0,00

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste väärkäitumisega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel suurem roll põhjuseta koolist puudumise probleemiga tegelemisel ning väiksem roll, kui õpilane ei tööta tunnis kaasa.

Sotsiaalpedagoogide hinnangul oli nende roll suurem nii põhjusega puudumiste kui ka tunnis esineva väärkäitumise korral. Väiksemaks hindasid sotsiaalpedagoogid endi rolli, kui õpilane ei tööta tunnis kaasa. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes ilmnisid statistiliselt olulised erinevused kõigis väärkäitumisega seotud probleemides. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suuremaks kui õpetajad (Tabel 14).

Tabel 14. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste väärkäitumisega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste väärkäitumine koolis	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Ei tööta tunnis kaasa	3,25	3,67	2,79	0,00
Ilmneb väärkäitumine tunnis	3,97	4,30	2,50	0,01
Puudub põhjusega koolist	4,24	4,62	3,35	0,00

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste koduste probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Nii õpetajate kui sotsiaalpedagoogide hinnangul on sotsiaalpedagoogi roll suurem, kui õpilane on vanematepoolse väärkohtlemise ohver ning väiksem roll koduse järelevalve puudumisel. Tulemustest selgus, et sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli õpilaste koduste probleemidega tegelemisel oluliselt suuremaks kui õpetajad (Tabel 15).

Tabel 15. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste koduste probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste kodused probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Puudub järelevalve kodus	3,32	3,80	2,73	0,00
Vanematepoolse lapse väärkohtlemise ohver	3,83	4,56	5,50	0,00

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste ühiskondliku tõrjutusega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Üldliigi õpilaste tõrjutus ühiskonnas alla kuulus üks probleem – õpilane tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena, mille lõikes ilmnis statistiliselt oluline erinevus õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suuremaks kui õpetajad (Tabel 16).

Tabel 16. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste ühiskondliku tõrjutusega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilase tõrjutus ühiskonnas	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena	3,34	4,0	4,08	0,00

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste antisotsiaalse käitumisega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel suurem roll nii ebamoraalse- ja antisotsiaalse käitumise ilmnemisel ning väiksem roll, kui õpilane on seotud seadusesätete rikkumisega. Sotsiaalpedagoogide hinnangul oli nende roll suurim puudulike sotsiaalsete oskustega õpilastega tegelemisel. Kõrged hinnangud anti ka antisotsiaalse- ja ebamoraalse käitumise juhtumitega tegelemisele. Väiksemaks hinnati oma rolli seadusesätete rikkumistega seotud probleemidega tegelemisel. Olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes ilmnedid kõikide antisotsiaalse käitumise liikide lõikes. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli antisotsiaalse käitumise probleemidega tegelemisel õpetajatest suuremaks (Tabel 17).

Tabel 17. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste antisotsiaalse käitumisega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Ebamoraalne käitumine	4,0	4,33	2,94	0,00
Ilmneb antisotsiaalne käitumine	4,0	4,39	2,97	0,00
Puudulikud sotsiaalsed oskused	3,84	4,61	6,67	0,00
Seotud seadusesätete rikkumisega	3,52	3,85	2,18	0,02

Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste sotsiaalse kaasatuse probleemidega tegelemisel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangul

Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel suurem roll selliste probleemidega tegelemisel, kus õpilane ei oska oma muresid teistega jagada ning väiksem roll, kui õpilane ei osale eakaaslaste sotsiaalses tegevuses. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suurimaks probleemides, kui õpilane on kurb ja õnnetu ning samuti murede jagamise probleemidega tegelemisel. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli väiksemaks, kui õpilane ei osale eakaaslaste sotsiaalsetes tegevustes. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes esinesid statistiliselt olulised erinevused kõikides sotsiaalse kaasatuse probleemides – õpilane ei oska

muresid teistega jagada, ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest ning on kurb ja õnnetu, kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suuremaks (Tabel 18).

Tabel 18. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste sotsiaalse kaasatuse probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) küsimuste kaupa

Õpilaste (mure, kurbuse) sotsiaalse kaasatuse probleemid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Ei oska muresid teistega jagada	3,96	4,33	3,17	0,00
Ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest	3,29	3,89	4,13	0,00
On kurb ja õnnetu	3,69	4,36	5,05	0,00

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogide rollile erinevate õpilaste probleemidega tegelemisel küsimuste lõikes

Sotsiaalpedagoogide hinnang iseenda rollile oli suurim seoses probleemidega - õpilane kiusab teisi õpilasi või on ise kiusamise ohver. Samuti pidasid sotsiaalpedagoogid oma rolli suureks seoses põhjuseta puudumistega ning sotsiaalsete oskuste puudumise korral. Õpetajate hinnangud sarnanesid sotsiaalpedagoogide hinnangutega nendes küsimustes, kuid hindasid rolli keskmiselt väiksemaks kui sotsiaalpedagoogid ise. Õpetajate hinnangud sotsiaalpedagoogide rollile olid suurimad kiusamise ja koolist põhjuseta puudumise korral. Mõlema rühmad hindasid sotsiaalpedagoogide rolli väikseimaks seoses vajakajäämisega matemaatilistes- ja keelelistest oskustes (Lisa 3).

3.3. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud seoses õpetaja rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel probleemide üldliikide lõikes

Analüüsi tulemustest ilmnes, et õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes esines kõigi üheksa probleemi üldliigi lõikes statistiliselt olulisi erinevusi, kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli probleemidega tegelemisel suuremaks kui õpetajad ise enda rolli. Kahe grupi hinnangul oli õpetajate roll suurim kiusamiseprobleemidega tegelemisel. Järgnevalt leiti, et õpetajatel oli suur roll õpilaste akadeemiliste- ja väärkäitumisega seotud probleemidega tegelemisel. Seevastu väiksemaks hinnati õpetajate rolli tervise- ja koduste probleemidega tegelemisel. Nii sotsiaalpedagoogid kui ka õpetajad andsid hinnangu õpetaja rollile õpilaste probleemidega tegelemisel ja ilmnes, et kõigi probleemide (tervise probleemid, akadeemilised probleemid, kiusamine, probleemid seoses karjääriplaneerimisega, väärkäitumine koolis, kodused probleemid, tõrjutus ühiskonnas, antisotsiaalne käitumine, sotsiaalse kaasatuse probleemid) lõikes hindasid sotsiaalpedagoogid õpetaja rolli suuremaks

kui õpetajad ise (statistiliselt olulised erinevused hinnangute vahel). Järjestus seoses sellega, kui suur on õpetajate roll õpilaste probleemidega tegelemisel mõlema valimi (sotsiaalpedagoogid ja õpetajad) hinnangul oli sarnane – nimelt suurimaks peeti õpetaja rolli õpilaste kiusamise, akadeemiliste probleemidega ja koolis väärkäitumisega tegelemisel ning suhteliselt väiksemaks õpilaste tervise probleemide, koduste probleemide ja karjääriprobleemidega tegelemisel, kusjuures vahepealsed hinnangud puudutasid õpilaste antisotsiaalse käitumise, sotsiaalse kaasatuse ja tõrjutusega seotud probleeme (Tabel 19).

Tabel 19. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile erinevate probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) üldliikide lõikes

Üldliigid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Tervise probleemid	2,37	2,88	8,93	0,00
Akadeemilised probleemid	3,52	4,19	9,29	0,00
Kiusamine	3,76	4,25	5,14	0,00
Probleemid seoses karjääriplaneerimisega	2,57	3,15	6,50	0,00
Väärkäitumine koolis	3,35	4,11	9,06	0,00
Kodused probleemid	2,32	2,98	4,99	0,00
Tõrjutus ühiskonnas	2,87	3,33	3,01	0,00
Antisotsiaalne käitumine	2,73	3,38	8,67	0,00
Sotsiaalse kaasatuse probleemid	2,81	3,39	7,02	0,00

3.4. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud seoses sotsiaalpedagoogi rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel probleemide üldliikide lõikes

Tulemused näitasid, et kõigis üheksas üldliigis hindasid sotsiaalpedagoogid oma rolli suuremaks kui õpetajad. Mõlema rühma hinnangute kohaselt oli sotsiaalpedagoogi roll suurim kiusamise, antisotsiaalse käitumise ja väärkäitumisega seotud probleemides. Olulised erinevused ilmsid aga koduste probleemide, sotsiaalse kaasatuse ja ühiskondliku tõrjutuse puhul, kus sotsiaalpedagoogide hinnang enesele oli suurem. Õpetajad hindasid sotsiaalpedagoogi rolli akadeemiliste ja karjääriplaneerimisega seotud probleemide puhul väiksemaks kui sotsiaalpedagoogid ise. Statistiliselt olulised erinevused ilmsid kõigis üheksas probleemi üldliigi lõikes (terviseprobleemid, akadeemilised probleemid, kiusamine, karjääriprobleemide, sotsiaalse kaasatuse probleemid, väärkäitumine koolis, kodused probleemid, antisotsiaalne käitumine ja tõrjutus ühiskonnas). Järjestus seoses sellega, kui suur on sotsiaalpedagoogide roll õpilaste probleemidega tegelemisel mõlema valimi (sotsiaalpedagoogid ja õpetajad) hinnangul oli sarnane – nimelt suurimaks peeti sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste kiusamise, antisotsiaalse käitumise ja koolis väärkäitumisega tegelemisel ning suhteliselt väiksemaks õpilaste tervise probleemide,

akadeemiliste probleemide ja karjääripoleemidega tegelemisel, kusjuures vahepealsed hinnangud puudutasid sotsiaalse kaasatuse, koduste probleemide ja tõrjutusega seotud probleeme (Tabel 20).

Tabel 20. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogide rollile erinevate probleemidega tegelemisel (keskmised, *t*-väärtused, *p* väärtused) üldliikide lõikes

Üldliigid	Õpetajate keskmine hinnang	Sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang	<i>t</i> -väärtus	<i>p</i> väärtus
Tervise probleemid	2,98	3,50	9,04	0,00
Akadeemilised probleemid	2,73	3,12	4,55	0,00
Kiusamine	4,50	4,80	5,03	0,00
Probleemid seoses karjääriplaneerimisega	2,69	3,28	6,32	0,00
Väärkäitumine koolis	3,82	4,20	4,45	0,00
Kodused probleemid	3,57	4,18	5,19	0,00
Tõrjutus ühiskonnas	3,34	4,00	4,08	0,00
Antisotsiaalne käitumine	3,84	4,30	6,77	0,00
Sotsiaalse kaasatuse probleemid	3,65	4,19	6,93	0,00

Arutelu

Käesoleva magistr töö eesmärk oli võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste probleemidega tegelemisel. Tulemused näitasid, et uuringus osalenud õpetajad ja sotsiaalpedagoogid hindasid sotsiaalpedagoogi rolli suuremaks kui õpetajate rolli seoses õpilaste tervise-, akadeemiliste-, karjääri-, sotsiaalse kaasatuse-, koduste probleemide, kiusamise, väärkäitumise, antisotsiaalse käitumise ja ühiskondliku tõrjutusega.

Õpilaste probleemide üldliikide lõikes selgusid statistiliselt olulised erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes seoses õpetaja rolliga õpilaste probleemidega tegelemisel kõigis üheksas probleemide üldliigis. Õpetajad hindasid enda rolli väikseimaks koduste probleemidega tegelemisel ning sotsiaalpedagoogid terviseprobleemidega tegelemisel. Tulemustest tuli välja, et sotsiaalpedagoogid hindavad õpetajate rolli kõigis üheksas üldliigid suuremaks kui õpetajad ise enda rolli. Kõige suuremaks hinnati õpetajate rolli kiusamise, akadeemiliste probleemide ja väärkäitumisega seotud probleemides. Samas oli õpetajate hinnang enesele väikseim terviseprobleemide ja koduste probleemidega tegelemisel. Erinevus ilmnes akadeemiliste probleemidega tegelemisel, kus õpetajad hindasid enda rolli suuremalt, samas ka sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajatel antud üldliigi lõikes suurt rolli. See tulemus kinnitab Kyriacou jt (2013) ja Kaseorg (2016) uurimust, mille kohaselt hindavad õpetajad akadeemiliste probleemidega tegelemist pigem enda vastutusvaldkonnana, sealhulgas vajakajäämised matemaatilistes ja keelelistes oskustes, madalad õpitulemused ning õpiraskused.

Sarnaselt eelnevale uurimisküsimusele ilmnisid statistiliselt olulised erinevused kõigis üheksas probleemide üldliigis seoses sotsiaalpedagoogide rolliga. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suuremaks kiusamise, antisotsiaalse käitumise, väärkäitumise, sotsiaalse kaasatuse ja koduste probleemidega tegelemisel. Väiksemaks hindasid sotsiaalpedagoogid oma rolli karjääriplaneerimise ja akadeemiliste probleemidega tegelemisel. Õpetajad seevastu hindasid sotsiaalpedagoogide rolli väiksemaks isegi probleemides, millega sotsiaalpedagoogil on oluline tegeleda, näiteks ühiskondlik tõrjutus ja vanematepoolne lapse väärkohtlemine.

Antisotsiaalne käitumine on üks tõsistest probleemidest, millega ühiskond peab hakkama saama, sest probleemi teravus on viimastel aastakümnetel suurenenud ühiskonnas toimunud muutuste tõttu (Kõiv, 2003). Sotsiaalpedagoogi üks olulisemaid ülesandeid on laste sotsiaalse tõrjutuse ennetamine ja leevendamine (Kraav & Kõiv, 2001). Hymel jt (2005) selgitavad, et lapsed, kelle sotsiaalne käitumine ei ole kohane, kogevad suurema tõenäosusega tõrjutust, mis võib suurendada riski sattuda kiusamise ohvriks või antisotsiaalsetesse gruppidesse. Tropp & Saat (2010) peavad vajalikuks sihipärast sotsiaalsete oskuste õpetamist, et toetada lapse toimetulekut suhtlemisolukordades. Kyriacou (2009) toob esile, et sotsiaalse tõrjutusega tegelemine on äärmiselt oluline, et vältida laste marginaliseerumist ühiskonnas. Walker jt (1995) ja Kõiv (2001) toovad esile, et antisotsiaalse käitumise tagajärjeks võivad olla koolist väljalangemine, probleemid elukutse omandamisel, alkoholi ja uimastite tarvitamine. Kutsestandardis on välja toodud, et probleemide korral sekkub sotsiaalpedagoog olukorda asjakohaselt, kaasates vajaduse korral võrgustikuliikmeid ja teisi spetsialiste (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog ..., 2024). Seetõttu on oluline, et koolis oleks toimiv tugisüsteem, kus õpetajad ja sotsiaalpedagoogid teevad koostööd, et neid riske ennetada ja õpilasi varakult toetada.

Erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes õpetajate rollile õpilaste probleemidega tegelemisel ilmnisid iga probleemi lõikes, kusjuures kõigil juhtudel olid erinevused statistiliselt olulised. Sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise enda rolli. Õpetajate hinnangul oli nende roll suurim seoses probleemiga, kus õpilane on teiste õpilastepoolse kiusamise ohver, samas kui sotsiaalpedagoogid hindasid õpetaja rolli suurimaks seoses probleemiga, kui õpilane ei tööta tunnis kaasa. Õpetajad hindasid oma rolli oluliselt teiseks probleemiks seoses õpilasega, kes ei tööta tunnis kaasa, kuid sotsiaalpedagoogide jaoks järgnes oluliselt probleem seoses õpilaste matemaatikaoskuste puudulikkusega. Mõlema rühma hinnangutes oli õpetaja roll väikseim probleemiga tegelemisel, kus õpilasel puudub kodune järelevalve, kuid ka selles probleemis hindasid sotsiaalpedagoogid õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise.

Erinevused ilmnesid ka akadeemiliste probleemide osas, mis asetati nii õpetajate kui sotsiaalpedagoogide poolt kõrgeimale kohale, samas kui sotsiaalpedagoogid hindasid õpetajate rolli veelgi suuremaks. Samuti hinnati õpetajate rolli väiksemana väärkäitumise, kiusamise ja karjääriplaneerimise probleemides võrreldes sotsiaalpedagoogide hinnangutega. Õpetajate hinnang enesele oli oluliselt madalam vaimse tervise, koduste probleemide ja ühiskondliku tõrjutuse probleemides. Tulemus toetab arusaama, et õpetajad peavad akadeemiliste probleemidega tegelemist eelkõige enda töövaldkonnaks, mitte sotsiaalpedagoogi vastutusvaldkonnaks, mida kinnitavad ka varasemad uurimused (Kyriacou *et al.*, 2013).

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste probleemidega tegelemisel ilmnesid statistiliselt olulised erinevused enamikes probleemides, välja arvatud õpiraskustega seotud probleemid, kus erinevused ei olnud statistiliselt olulised. Tulemused näitasid, et sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suuremaks kui õpetajad. Sotsiaalpedagoogid hindasid oma rolli suurimaks probleemides, kus õpilane on kiusamise ohver, kui ka siis, kui õpilane ise kiusab teisi. Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogide roll suurim probleemis, kus õpilane kiusab teisi õpilasi.

Võrdlusest ilmnes, et õpetajad hindasid sotsiaalpedagoogide rolli väiksemaks probleemides, mis on seotud õpilaste matemaatiliste oskuste puudujääkidega, kuid sotsiaalpedagoogid hindasid enda rolli väikseimaks keeleliste vajakajäämiste korral. Sotsiaalpedagoogi tegevuseks on õpilaste sotsiaalsete probleemide pedagoogiline lahendamine, leevendamine ja õpilaste ühiskonda integreerumise toetamine (Hämäläinen, 2001). Kõige üldisemalt väidetakse, et sotsiaalpedagoogi ülesandeks on õpetada lapsi toime tulema oma probleemidega (Kraav & Kõiv, 2001).

Uurimistöö täitis oma eesmärgi, sest selgusid erinevused õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes nii õpetaja kui ka sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel. Tulemustest ilmnes, et kõigis üheksas probleemide üldliigis ilmnesid õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangutes statistiliselt olulised erinevused, kusjuures sotsiaalpedagoogid hindasid nii enda kui õpetajate rolli suuremaks kui õpetajad ise. Käesoleva uurimistöö üheks oluliseks tugevuseks on suur valim. Uuringus osales kokku 181 vastajat, sealhulgas 120 õpetajat ja 61 sotsiaalpedagoogi. See võimaldas koguda mitmekesiseid ja usaldusväärseid andmeid, mille analüüs tugines kindlale alusele ning võimaldas teha üldistusi uuritavate gruppide hinnangute kohta. Edasistes uuringutes võiks kasutada juhuvalimit, et tagada tulemuste suurem esinduslikkus ning laiendada uuringut

erinevatesse Eesti piirkondadesse, mis võimaldaks teha üldistatavamaid järeldusi kogu sihtrühma kohta.

Tänu sõnad

Suurim tänu kuulub meie juhendajale, PhD Kristi Kõivule, kelle professionaalne tugi, põhjalikud soovitused ja konstruktiivne tagasiside aitasid meil säilitada sihikindlust ning hoida fookust uurimistöe eesmärgil. Oleme väga tänulikud tema kannatlikkuse, nõudlikkuse ning innustavate sõnade eest kogu tööprotsessi vältel.

Lisaks täname kõiki õpetajaid ja sotsiaalpedagooge, kes olid valmis panustama oma aega ning jagasid väärtuslikku tagasisidet küsimustikule vastamise kaudu. Ilma nende panuseta ei oleks antud uurimus olnud võimalik.

Autorsuse kinnitus

Magistritöö kirjutamine toimus ühise arutelu ja koostöö käigus. Saime selleks kokku, arutasime ideid, täiendasime üksteise mõtteid ja panustasime võrdselt töö kõikidesse etappidesse. Parendusteks ideid jagasime videokõnede teel ning täiendusi tegime nii kokkusaamistel kui ka ühiselt *Google Drive* dokumenti kasutades. Koostöös õppisime, kui oluline on omavaheline usaldus ja koostöövalmidus, tänu sellele sujus meie töö kirjutamine ladiusalt ja pingevabalt. Tulevikus võiks kasuks tulla allikate jagamise parem korraldamine, et kumbki saaks keskenduda konkreetsemale teemale ning seejärel ühiselt arutada. See võimaldaks teemasse veelgi sügavamalt süveneda.

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Veroonika Heinla

/allkirjastatud digitaalselt/

22.05.2025

Helen Viitkin

/allkirjastatud digitaalselt/

22.05.2025

Kasutatud kirjandus

- Gordon, T. (2006). *Õpetajate kool. Kuidas tunda end õpetajana paremini*. Tartu: Väike Vanker.
- Hawkins, J. D., Jenson, J. M., Catalano, R., Fraser, M. W., Botvin, G. J., Shapiro, V., Stone, S. (2015). Unleashing the Power of Prevention. *NAM Perspectives*, 5(6).
<https://doi.org/10.31478/201506c>
- Hirsnik, H. (2019). Klassijuhataja ja tugispetsialisti koostöö sotsiaalpedagoogi vaatenurgast. Harro-Loit, H., Hirsnik, H., Neeme, M., Palts, K., Randma, L., Sutrop, M. *Klassijuhataja käsiraamat. Klassijuhatajale, aineõpetajale, koolijuhile*. Tartu.
<https://eetika.ee/sites/default/files/2023-05/Klassijuhataja%20k%C3%A4siraamat.pdf>
- Hämäläinen, J. (2001). *Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hymel, S., Vaillancourt, T., McDougall, P., & Renshaw, P. (2005). Peer Acceptance and Peer Rejection in Childhood. In P. K. Smith & C. H. Hart (Eds.) *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Oxford: Blackwell Publishing.
- ERR (01.09.2013) Ilves: Eesti kool võiks olla rõõmsam koht.
<https://www.err.ee/327470/ilves-eesti-kool-voiks-olla-roomsam-koht>
- Kaseorg, S. (2016). *Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul*. Bakalaureusetöö. Tartu.
<http://hdl.handle.net/10062/52429>
- Kitsing, M., Täht, K., & Kukemelk, H. (2015). Kooli mikrokliima: õpetajate toetav käitumine ja õpilaste tulemuslikkus. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 3(1), 2015, 127–147.
<http://dx.doi.org/10.12697/eha.2015.3.1.06>
- Kivirand, T. (2011). Hariduslike erivajadustega õppurite toetamisest uues põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses. *Ajakiri Sotsiaaltöö*, 2 (lk 14-16). Tallinn: TAI koolitus- ja teabekeskus.
- Kivistik, K., Pohla, T., & Kaldur, K. (2019). Mitmekultuurilise hariduse tegevuste kaardistamine. Balti Uuringute Instituut. <https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/Mitmekultuurilise-hariduse-tegevuste-kaardistamine-2019.pdf>
- Kraav, I., & Kõiv, K. (2001). *Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis*. Tartu: OÜ Vali Press.
- Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog, tase 6*. (2024).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11205014>

Kutsestandard. Õpetaja, tase 7. (2024).

<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11334391>

Kõiv, K. (2001). Antisotsiaalse käitumise probleemid. K. Kõiv & I. Kraav. (Toim).

Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis. Tartu: OÜ Vali Press.

Kõiv, K. (2003). Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik. Tartu: OÜ Vali Press

Kyriacou, C. (2009). The five dimensions of social pedagogy within schools. *Pastoral Care in Education*, 27 (2), 101-108. <https://doi.org/10.1080/02643940902897681>

Kyriacou, C., Avramidis, E., Stephens, P., & Werler, T. (2011). Social pedagogy in schools: Student teacher attitudes in England and Norway. *International Journal of Inclusive Education*, 17(2), 192–204. <https://doi.org/10.1080/13603116.2011.629689>

Kyriacou, C. (2012). The role of social pedagogy and civic engagement in helping troubled 14-year-olds. *Psychology of Education Review*, 36(1), 44-47. <https://doi.org/10.53841/bpsper.2011.36.1.44>

Lauristin, M., Loogma, K., Sutrop, M., & Eamets, R. (2019). Heaolu ja sidususe visioon. Ekspertrühmade tulevikuvisionid ja ettepanekud Eesti haridus-, teadus-, noorte-, ja keelevaldkonna arendamiseks aastatel 2021-2035. Haridus- ja Teadusministeerium. https://haridusfoorum.ee/images/2020/Tark_ja_tegus_Eesti_2035.pdf

Lister, T. (2012). Lihtne ja praktiline koolipsühholoogia. Tartu: Kirjastus Atlex.

Mendle, J. (2014). Why Puberty Matters for Psychopathology? *Child Development Perspectives*, 8(4), 218–222. <https://doi.org/10.1111/cdep.12092>

OECD. (2013). *PISA 2012 Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused matemaatikas, funktsionaalses lugemises ja loodusteadustes.* Haridus- ja Teadusministeerium. <http://hdl.handle.net/10062/40805>

OECD. (2019). *TALIS uuring. Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena: OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused. 1. osa.* Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/talis_eesti_raporti_i_osa_0.pdf

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). RT I 2010, 41, 240.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/126042024012?leiaKehtiv>

Raniti, M. Rakesh, D., Patton, G. C., & Sawyer, S. M. (2022). The role of school connectedness in the prevention of youth depression and anxiety: a systematic review

- with youth consultation. *BMC Public Health*, 22(1):2152.
<https://doi.org/10.1186/s12889-022-14364-6>
- Stephens, P., Tønnessen, F.-E., & Kyriacou, C. (2004). Teacher Training and Teacher Education in England and Norway: a comparative study of policy goals. *Comparative Education*, 40(1), 109–130. <https://doi.org/10.1080/0305006042000184908>
- Taylor, S. V., & Sobel, D. M. (2011). *Culturally Responsive Pedagogy: Teaching Like Our Students' Lives Matter*. Emerald Group Publishing Limited.
<https://doi.org/10.1163/9781780520315>
- Tooming, H. (2017). Heas koolis on kõigil kuuluvustunne. Sutrop, M., Toming, H., & Kõnnussaar, T. *Hea kooli käsiraamat*. Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Tropp, K. (2010). Hariduslike erivajadustega õpilased. Kikas, E. (Toim.). Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. Tartu: EV Haridus- ja Teadusministeerium.
- Tropp, K., & Saat, H. (2010). Õpilaste suhted eakaaslastega ning täiskasvanutega ja sotsiaalsete oskuste areng. Kikas, E. (Toim.). Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. Tartu: EV Haridus- ja Teadusministeerium.
- Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool
- Walker, H. M., Colvin, G., & Ramsey, E. (1995). *Antisocial behavior in school: Strategies and best practices*. Brooks/Cole Publishing Company.

Lisad

Lisa 1. Sotsiaalsete probleemide üldliikidesse jaotumine (Kyriacou *et al.*, 2013)

<i>Probleem</i>	<i>Üldliik</i>
<i>Õpilasel on ebatervislik eluviis. Õpilasel on vajakajäämisi seksuaalkasvatuse vallas. Õpilasel on meditsiinilised probleemid. Õpilasel on füüsiline puue. Õpilane tarvitab alkoholi. Õpilasel on söömiseiga seotud probleemid (sööb liiga vähe või liiga palju). Õpilasel on vaimse tervise probleemid. Õpilasel on probleeme seoses uimastitega.</i>	<i>Tervise probleemid ja ebatervislik elustiil</i>
<i>Õpilasel on vajakajäämisi matemaatilistes oskustes. Õpilasel on madal õppeedukus. Õpilasel on vajakajäämisi keelelistes oskustes. Õpilasel on õpiraskused.</i>	<i>Akadeemilised probleemid</i>
<i>Õpilane on teiste õpilaste poolse kiusamise ohver. Õpilane kiusab teisi õpilasi.</i>	<i>Kiusamine</i>
<i>Õpilasel on vajakajäämisi karjääriplaneerimisoskustes. Õpilasel on vajakajäämisi seoses astumisega tööellu. Õpilasel on vajakajäämisi eneseteostusel.</i>	<i>Probleemid seoses karjääriplaneerimisega</i>
<i>Õpilane ei tööta tunnis kaasa. Õpilane puudub põhjuseta koolist. Õpilasel ilmneb väärkäitumine tunnis.</i>	<i>Väärkäitumine koolis</i>
<i>Õpilasel puudub järelevalve kodus. Õpilane on vanemate poolse lapse väärkohtlemise ohver.</i>	<i>Kodused probleemid</i>
<i>Õpilane tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena. Õpilane on seotud seadusesätete rikkumisega. Õpilane käitub ebamoraalselt. Õpilasel ilmneb antisotsiaalne käitumine. Õpilasel on puudulikud sotsiaalsed oskused.</i>	<i>Tõrjutus ühiskonnas Antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine</i>
<i>Õpilane ei oska muresid teistega jagada. Õpilane on kurb ja õnnetu. Õpilane ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest.</i>	<i>Mure, kurbus, sotsiaalse kaasatuse probleemid</i>

Lisa 2. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang õpetaja rollile õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel küsimuste kaupa. Hinnangud kahanevas järjekorras

<i>Probleem</i>	<i>Õpetajate hinnang</i>	<i>Sotsiaalpedagoogide hinnang</i>
3. Õpilane on teiste õpilaste poolse kiusamise ohver	3,92	4,21
5. Õpilane ei tööta tunnis kaasa	3,88	4,44
2. Õpilasel on vajakajäämisi matemaatilistes oskustes	3,72	4,39
18. Õpilasel on õpiraskused	3,63	4,28
22. Õpilane kiusab teisi õpilasi	3,61	4,28
28. Õpilasel ilmneb väärkäitumine tunnis	3,53	4,18
6. Õpilasel on madal õppeedukus	3,37	4,07
10. Õpilasel on vajakajäämisi keelelistes oskustes	3,37	4,02
15. Õpilane käitub ebamoraalselt	3,08	3,77
16. Õpilane on kurb ja õnnetu	2,91	3,59
4. Õpilasel on vajakajäämisi karjääriplaneerimis oskustes	2,90	3,34
9. Õpilane tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena	2,87	3,33
14. Õpilane ei oska muresid teistega jagada	2,83	3,23
21. Õpilasel ilmneb antisotsiaalne käitumine	2,83	3,54
24. Õpilasel on puudulikud sotsiaalsed oskused	2,81	3,52
25. Õpilasel on vaimse tervise probleemid	2,75	3,25
29. Õpilane ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest	2,69	3,34
19. Õpilane on vanematepoolse lapse väärkohtlemise ohver	2,69	3,46
27. Õpilane puudub põhjuseta koolist	2,65	3,72
30. Õpilasel on vajakajäämisi eneseteostusel	2,59	3,25
1. Õpilasel on ebatervislik eluviis	2,44	2,89
8. Õpilasel on vajakajäämisi seksuaalkasvatuse vallas	2,38	3,08
12. Õpilasel on füüsiline puue	2,36	2,59
26. Õpilasel on probleeme seoses uimastitega	2,35	2,90
17. Õpilane tarvitab alkoholi	2,31	2,98
20. Õpilasel on vajakajäämisi seoses astumisega tööellu	2,23	2,87
23. Õpilasel on söömisega seotud probleemid (sööb liiga vähe või liiga palju)	2,23	2,84
13. Õpilane on seotud seadusesätete rikkumisega	2,19	2,69
11. Õpilasel on meditsiinilised probleemid	2,13	2,51
7. Õpilasel puudub järelevalve kodus	1,97	2,49

Lisa 3. Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide keskmine hinnang sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste erinevate probleemidega tegelemisel küsimuste kaupa. Hinnangud kahanevas järjekorras

<i>Probleem</i>	<i>Õpetajate hinnang</i>	<i>Sotsiaalpedagoogide hinnang</i>
22. Õpilane kiusab teisi õpilasi	4,54	4,80
3. Õpilane on teiste õpilaste poolse kiusamise ohver	4,47	4,80
27. Õpilane puudub põhjusega koolist	4,24	4,62
15. Õpilane käitub ebamoraalselt	4,0	4,33
21. Õpilasel ilmneb antisotsiaalne käitumine	4,0	4,39
28. Õpilasel ilmneb väärkäitumine tunnis	3,97	4,33
14. Õpilane ei oska muresid teistega jagada	3,96	4,30
24. Õpilasel on puudulikud sotsiaalsed oskused	3,84	4,61
19. Õpilane on vanematepoolse lapse väärkohtlemise ohver	3,83	4,56
16. Õpilane on kurb ja õnnetu	3,69	4,36
25. Õpilasel on vaimse tervise probleemid	3,68	4,16
13. Õpilane on seotud seadusesätete rikkumisega	3,52	3,85
18. Õpilasel on õpiraskused	3,43	3,56
26. Õpilasel on probleeme seoses uimastitega	3,37	3,97
9. Õpilane tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena	3,34	4,0
7. Õpilasel puudub järelevalve kodus	3,32	3,80
29. Õpilane ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest	3,29	3,89
6. Õpilasel on madal õppeedukus	3,28	3,75
5. Õpilane ei tööta tunnis kaasa	3,25	3,67
17. Õpilane tarvitab alkoholi	3,18	3,59
30. Õpilasel on vajakajäämisi eneseteostusel	3,04	3,52
1. Õpilasel on ebatervislik eluviis	3,04	3,56
23. Õpilasel on söömisega seotud probleemid (sööb liiga vähe või liiga palju)	2,78	3,48
8. Õpilasel on vajakajäämisi seksuaalkasvatuse vallas	2,75	3,49
4. Õpilasel on vajakajäämisi karjääriplaneerimis oskustes	2,61	3,28
11. Õpilasel on meditsiinilised probleemid	2,58	2,89
12. Õpilasel on füüsiline puue	2,48	2,89
20. Õpilasel on vajakajäämisi seoses astumisega tööellu	2,42	3,03
10. Õpilasel on vajakajäämisi keelelistes oskustes	2,13	2,57
2. Õpilasel on vajakajäämisi matemaatilistes oskustes	2,07	2,59

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Veroonika Heinla ja Helen Viitkin,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide hinnangud õpilaste probleemidele, mille juhendaja on Kristi Kõiv, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Veroonika Heinla

Helen Viitkin

22.05.2025